

El perquè d'una guerra

Diccionari bosnià

Vint-i-una preguntes —amb les seves corresponents respostes— i dos gràfics conformen aquest breu diccionari bosnià que pot ajudar a entendre millor aquell conflicte armat.

Els mitjans de comunicació catalans han emprès una campanya de solidaritat amb Bòsnia, molt especialment amb els periodistes que des de mitjans com el diari *Slobodenje* o la televisió de Sarajevo proven de mantenir viu l'esperit, ben amenaçat, de la República de Bòsnia i Hercegovina. Aquesta és l'aportació d'EL TEMPS.

¿Què és Bòsnia?

La República de Bòsnia i Hercegovina és un estat sobirà, reconegut per la comunitat internacional, nascut sobre el territori de l'antiga república iugoslava que portava el mateix nom. La superfície és de 51.129 km², i la població, segons el darrer cens, de 4.365.000 habitants. La capital és la ciutat de Sarajevo, amb 525.980 habitants.

¿Què és Hercegovina?

Hercegovina és un tros de la república que té forma romboïdal i que va de la punta sud del país fins a Dusina, segueix la frontera amb Croàcia fins a Vir i baixa després fins a Bodezistes. Malgrat que té una personalitat històrica important, sobretot perquè va resistir més als turcs, Hercegovina no planteja cap reivindicació respecte a Bòsnia. A Hercegovina, amb capital a Mostar, hi ha el nucli més important de croats de Bòsnia, que van arribar a proclamar el 3 de juliol del 1992 una república croata d'Hercegovina.

¿Des de quan és independent Bòsnia?

La república de Bòsnia i Hercegovina fou proclamada el 15 d'octubre del 1991 i reconeguda per l'ONU el 22 de maig del 1992, al mateix temps que reconeixia la independència d'Eslovènia i Croàcia.

L'origen de la seua independència, com la de totes les repúbliques, data de la reforma constitucional iugoslava de la primavera del 1991. Aquesta reforma autoritzava Sèrbia a reforçar encara més el seu

control sobre el Kossovè albanès. A conseqüència d'això Eslovènia va retirar el seu contingent policíac de Kossovè i es va iniciar el camí cap a la independència d'Eslovènia i Croàcia. Aquestes dues repúbliques amenaçaren de fer-se independents, si no s'aprovava una reforma confederal que limitara el poder serbi. Bòsnia i Macedònia van intentar de fer de mitjancers entre els partidaris de la confederació i els centralistes, però la intransigència d'aquests féu fracassar l'intent. Després de la independència de Croàcia i Eslovènia i enmig de la guerra entre Croàcia i Sèrbia, Bòsnia va decidir també de proclamar la seua independència.

¿Quants bosnians estaven d'acord amb la independència?

En la votació del 15 d'octubre els diputats croats i musulmans van votar per la independència i els serbis van abandonar el Parlament i proclamaren tres repúbliques sèrbies, una al nord al voltant de Banja Luka, una a l'Hercegovina oriental i una tercera, la Romanija, a l'est de Sarajevo. La comunitat internacional va exigir aleshores un referèndum que confirmara la independència. Aquest es va fer el primer de maig del 1992. Els serbis es van abstenir i la resta de la població votà obertament per la independència. Aquella mateixa nit les tropes sèrbies van iniciar la guerra.

¿Hi ha algun precedent històric d'aquesta república?

La història del territori bosnià no és exactament la mateixa que la dels territoris veïns. Però el primer reconeixement oficial d'aquest fet no arriba fins a la proclamació, en 1946, de la República de Bòsnia i Hercegovina, sobre territoris que havien estat austro-hongaresos del 1878 al 1918.

Els grups eslaus que es van instal·lar a les muntanyes de Bòsnia van anar rebent

Els mapes ètnics de Bòsnia

al llarg dels segles la influència combinada dels catòlics croats i hongaresos i dels ortodoxos búlgars i serbis. L'absència d'unitat religiosa i el fraccionament polític van fer del país un territori adobat per a les heretgies. De totes elles destaca la dels bogomils, equiparable a la càtara.

Al segle XIV la dinastia local dels Koto-manic s'imposa i Tvrtko I es proclama "Rei de Sèrbia, Bòsnia, Croàcia i el Litoral". A la seua mort el regne es desmembra i es produeix l'arribada dels turcs otomans. Bòsnia és conquerida en 1465 i Hercegovina (*herceg* significa duc), un temps més tard. En 1482 Bòsnia i Hercegovina són incorporades a l'imperi otomà.

Aquesta conquesta té com a conseqüència una conversió sobtadament ràpida d'una bona part de la població a l'islam. Els historiadors asseguren que els conversos són majoritàriament bogomils que pretenen diferenciar-se de catòlics i ortodoxos. Així des de final del segle XV fins avui la població de Bòsnia es divideix en tres religions.

Més tard, la reconquesta d'Hongria i Croàcia pels austríacs no afecta Bòsnia.

A la segona part del segle XIX esclaten tot de revoltes antiotomanes fins que en 1878 el Congrés de Berlín decideix que Àustria i Hongria administraran el territori bosnià, però "en nom del soldà de Turquia". El 5 de desembre del 1908 el govern austríac posa fi per decret a la situació i annexiona Bòsnia. L'annexió exaspera els nacionalistes serbis de Bòsnia (que volien unir-la a Sèrbia) i un serbi bosnià atempta contra l'arxiduc a Sarajevo, fet que desencadena la Primera Guerra Mundial.

¿Des de quan Bòsnia forma part d'Iugoslàvia?

Quan es crea la primera Iugoslàvia, el Regne del Serbis, els Croats i els Eslovens, Bòsnia no apareix enlloc com a tal.

Quan es trenca Iugoslàvia per primera vegada, abans de la Segona Guerra Mundial, el territori actualment bosnià queda en mans de l'estat croat. Acabada la Segona Guerra Mundial, el mariscal Tito idea la reconstrucció de Bòsnia i Hercegovina com una manera d'evitar reivindicacions territorials de serbis i croats, que havien lluitat aferrissadament entre ells. En la dècada dels 70 es reconeix als musulmans el dret de ser considerats com una nacionalitat. Per a distingir nació de religió s'usa una majúscula: Musulmans de nació, però musulmans de religió.

¿Com es reparteix ètnicament Bòsnia?

El 43% de la població, segons dades del 1991, són Musulmans, el 32% serbis, el 17% croats i el 5% iugoslaus. Deu anys abans, els Musulmans eren el 39% i els serbis el 32%. Al 1961 la majoria de la població era sèrbia (42%) i els Musulmans representaven el 25% de la població, poc més que els croats (21%). La guerra ha alterat aquestes xifres per causa de les morts i de l'exili.

¿El factor musulmà és l'element distintiu de Bòsnia?

No necessàriament. De fet és el més original respecte als veïns, però el govern bosnià ha tingut una gran cura a evitar que bosnià s'identifique amb musulmà. Per exemple, al principi era molt usada una bandera verda i blanca amb la mitja lluna, que ha estat completament bandejada i substituïda per una bandera blanca amb un escut de reminiscències franceses. El govern de Bòsnia ha proclamat tothora la voluntat de representar els tres pobles que habiten el territori. Això no obstant, els serbis mai no l'han reconegut i els croats també van pel camí de no reconèixer-lo. El president de Bòsnia, Alija Izetbegovic és musulmà.

Per altra banda, a l'antiga Iugoslàvia n'hi ha més, de musulmans. De musulmans diuem-ne bosnians, se'n troben també al Sandjak de Novi Pazar. I cal comptar també amb els albanesos, de religió musulmana i amb alguns grups turcs de Macedònia.

¿Els grups ètnics són homogenis territorialment?

No. I aquesta és una de les grans causes de la guerra. Els Musulmans es concentren sobretot a la zona central del país (Sarajevo-Visoko-Zenica), en la vall de la Drina (frontera amb Sèrbia), en la Posavina (prop de Tuzla) i en la Cazinska Krajina (al voltant de Cazin). En aquestes últimes dècades els assentaments musulmans s'han anat consolidant i han aconseguit de crear un poblament quasi continu entre aquestes zones, si bé coexistint amb una forta minoria sèrbia. La situació sèrbia i croata és la contrària: el 1948 dominaven regions coherents geogràficament (Bòsnia i Hercegovina oriental, la Bosanska Krajina...) que han quedat esmicolades per l'avanç de la població musulmana. Ara queden zones clarament croates (Hercegovina occidental) o sèrbies (Hercegovina oriental i Bosanska Krajina), però separades les unes de les altres. En la guerra els serbis i els croats, però sobretot els primers, miren de recuperar tant de territori abans poblat per serbis com siga possible i d'unir-lo geogràficament.

¿Com és que els Musulmans han augmentat de població tan vertiginosament?

No és sols que haja augmentat molt la natalitat, que ho ha fet, sinó també que els criteris del cens eren diferents. En alguns censos, com en el del 1948 molts eren considerats serbis o croats. Després del reconeixement dels Musulmans com a nacionalitat, als anys 60, creix el nombre de persones que es declaren com a tals i min-

BÒSNIA, LA GUERRA

Control serbi	Control croat	Control bosni	Territori croat controlat pels serbis	Arees conquestades pels serbis	Pressió militar sèrbia	Línies de proveïment serbi
Artilleria	Aeroport militar	Pont	Instal·lacions de radar	Polvorí		
Base de míssils	Antiaeris	Complex industrial	Camps serbis de presoners	Quarter de comandament		

va el de "iugoslau" i "altres". Això vol dir que molta gent es declarava coses distintes. Tot i així, la taxa de natalitat dels Musulmans és més elevada (21%) que no la dels serbis (14%).

¿I parlen la mateixa llengua?

Sí, tots parlen serbo-croat, que de fet és un sol idioma. Darrerament serbis i croats tornen a exagerar les diferències lingüístiques entre ells —algunes de tan aparents com l'ús de d'alfabets diferents—. Però això no afecta la vida diària.

¿És cert que els musulmans viuen en les ciutats i serbis i croats en el camp?

Sí i no. És cert que la població musulmana tendeix més a viure en la ciutat que en el camp, especialment perquè hi ha professions independents vers les qual tenen una forta tirada. Hi ha una vintena de comunes on la població de la ciutat és musulmana i la del camp no. Però també hi ha sis comunes on la població rural és musulmana i la urbana no. Amb tot, aquest factor de camp contra ciutat pot tenir més importància del que sembla.

¿En les zones on s'han autoproclamat

repúbliques sèrbies o croates hi ha homogeneïtat de població?

Per causa de la guerra és molt difícil de fer afirmacions rotundes. Però amb les dades del 1991 a la mà es dona el cas d'una d'aquestes regions, la Severna Bosna, on els Musulmans haurien de representar la majoria de la població.

¿La guerra, la pot guanyar algú?

Des del punt de vista militar i, molt més encara des del punt de vista polític, la guerra, ja l'han guanyada els serbis. Actualment controlen dues terceres parts del territori total de Bòsnia-Hercegovina i han aconseguit d'ignorar la comunitat internacional i fer que aquesta acabe pràcticament reconeixent la situació, com fan els darrers plans de pau.

¿Per què aquesta superioritat sèrbia?

Bàsicament per dos motius. Primer perquè els serbis de Bòsnia compten amb la majoria del material militar de l'exèrcit iugoslau, que es quedaren en retirar-se de Bòsnia-Hercegovina. I segon perquè, a més, la comunitat internacional va decretar un absurd embargament simètric d'armes a Bòsnia i a Sèrbia, tot passant per alt

que Sèrbia té un exèrcit potent i Bòsnia no té exèrcit. Una situació semblant a la que es produí contra la república espanyola. De fet allò que s'aconsegueix és impedir que Bòsnia pugui defensar-se de l'agressió.

¿A què és degut que ara sembla que croats i serbis estiguen d'acord contra els musulmans?

Són aliances puntuals derivades de la marxa de la guerra, ara que tothom combat contra tothom. De totes maneres, cal destacar el que ha passat amb els croats. Aquests han intensificat els seus atacs quan han sabut els intents de la comunitat internacional de dividir Bòsnia en trossos.

¿Així el pla de pau ha esperonat els croats a fer la guerra pel seu compte?

Sí. Els croats no podien ni imaginar que la comunitat internacional els permetria d'adquirir territoris fora del seu estat i per això, tot i que es produí la proclamació d'una república croata de Bòsnia, es mantien fidels al govern i no plantejaven obertament la secessió.

Hi ha una norma de la comunitat internacional que consisteix a evitar tant com siga possible la rectificació de fronteres. Per

¡¡Aquest estiu

posa't **Al fresco!!**

Obert tots els dies de 12 a.m. a 3 a.m.

Avinguda Blasco Ibàñez, 134.

(bardissa central)

**1^r ANIVERSARI
DE LA MORT D'EN**

**JOAN
FUSTER**

**LA SEUA MEMÒRIA
CONTINUA VIVA
ENTRE NOSALTRES
ESQUERRA UNIDA
DEL PAÍS VALENCIÀ**

Des del punt de vista militar, i molt més des del polític, la guerra ja l'han guanyada els serbis.

ARXIU

La comunitat internacional no ha sabut aturar la guerra dels Balcans, de la qual els grans perdedors seran els Musulmans.

ARXIU

exemple, la unificació alemanya es féu al preu de reconèixer la frontera de l'Oder-Neisse amb Polònia, tot i saber que quedaven fora d'Alemanya la Silèsia, la Pomerània i la Mazúria, territoris clarament alemanys que avui són a Polònia, Rússia i Lituània. Alemanya ho va acceptar, conscient que la comunitat internacional no li permetria d'entrar en un joc de rectificació de fronteres establertes. Quan es produí la desintegració de l'URSS i Iugoslàvia, s'acceptà un principi semblant, ara sobre la base de les antigues repúbliques federades. Vol dir això que si l'estat croat es feia independent era sabent que no podia reclamar una alteració de les fronteres, per molt clara que fóra la seua reivindicació. I el fet és que el govern croat no ha reivindicat res... fins que el pla Vance-Owen anuncià que una part del territori bosnià seria croat, ço que contravertia la norma prèvia. Aleshores, naturalment, els croats començaren a pensar que sí que podien ampliar el territori i s'hi han dedicat. Amb gust, tot cal dir-ho.

¿El pla Vance-Owen i successius consagren la desaparició de Bòsnia com a estat?

Si no formalment, sí en la pràctica. Formalment, encara no s'ha fet el pas definitiu que consistiria a reconèixer el dret de les repúbliques sèrbies a unir-se a Iugoslàvia i el de les croates d'unir-se a Croàcia. Però tot arribarà. Els Musulmans, mentrestant, s'han quedat sols defensant que aquest pla és una solemne aberració.

¿Tots els croats i tots els serbis lluiten contra tots els Musulmans?

És clar que no. El que passa és que és massa fàcil caure en la trampa de la identificació ràpida. Hi ha serbis i croats lluitant al costat de la república bosniana. El que ja no es produeix tant és que Musulmans lluiten al costat dels croats o dels serbis. De tota manera tampoc cal enganyar-se. Majoritàriament s'ha produït una alineació en funció de la nacionalitat.

¿Què és la neteja ètnica?

L'expressió ja ho diu: deixar un territori net, buit, de persones pertanyents a una nacionalitat que no siga la majoritària. Sobre la neteja ètnica és molt difícil d'escriu-

re, perquè solleva els esperits, però cal tenir el cap prou fresc per a entendre que aquest procés de recol·locació i definició de territoris és un procés acabat fa segles a l'Europa occidental, però encara natural a l'Europa central i oriental. Si agafem un mapa de nacionalitats de l'espai danubià dels anys 40 i un d'ara veurem que s'hi han produït canvis notabilíssims. Molts a conseqüència de la guerra i de processos traumàtics (Hitler i Stalin foren uns obsessos de la neteja ètnica), però també a conseqüència de processos més o menys naturals. La realitat és que la convivència en aquell espai serà molt complicada fins que no s'hi produeixi una homogeneïtzació d'espai i un agrupament de poblacions. El que cal, tanmateix, és evitar a tota costa que aquest procés es faci a través de trasllats forçosos o de camps de concentració, que atempten contra la dignitat humana.

¿Hi ha, doncs, alguna solució a la situació actual?

No. La turpitud repetida de la comunitat internacional ja ha llevat tota credibilitat a l'estat bosnià. Avui el procés de desmembració de la república sembla imparable i conduirà molt probablement a la desaparició de Bòsnia i a una clara minorització dels musulmans. En conseqüència, serbis i croats es repartiran la major part del territori. El perill greu és que això donarà ales als serbis per mirar de conquerir també Macedònia i, aleshores, la guerra s'estendria fora de l'antiga Iugoslàvia, amb la possible participació d'estats com Grècia, Bulgària o Albània.

Vicent Partal